

их объем остается недостаточным [4, с.83].

Выводы и предложения. Таким образом, полученный практический опыт реализации специального режима инвестиционной деятельности в СЭЗ и на территориях приоритетного развития позволяет определиться с некоторыми моментами, изменение или дальнейшее развитие которых должны послужить дополнительным рычагом или трамплином к повышению эффективности использования специального режима инвестиционной деятельности. Тем более, что и мировой опыт применения специального режима хозяйствования на отведенных для этих целей конкретных территориях свидетельствует, что, создавая условия экономической деятельности, отличные от общепринятых в данном государстве, отдельные территориальные преобразования выступают своеобразным «локомотивом» национальной экономики, способным вытянуть из трудного положения весь хозяйственный комплекс, не говоря уже об отдельных городах, даже таких специфических, как шахтерские.

В настоящий момент в Украине отмечается низкий уровень компетентности представителей исполнительной власти, отсутствие у них необходимых организаторских и управленческих навыков, хотя в последнее время стало заметным повышение качества подготовки высшего управленческого звена Украины. Для активизации инвестиционной деятельности в мелких городах и поселках необходимо провести ряд мероприятий:

- установить конкретные условия либерализации, четко спроецированные на определенный срок;
- стабилизировать законодательное поле;
- реформировать административную систему;
- усилить борьбу с коррупцией;
- усовершенствовать налоговую систему;
- правильно оценить и продемонстрировать потенциальным инвестором достоинства мелких городов и поселков.

Кроме того, местные власти должны усилить работу по привлечению инвесторов в экономику, оказывать полную поддержку предприятиям, которые осуществляют реинвестиции, шире практиковать информационные мероприятия (выставки, ярмарки, форумы, выпуск рекламных изданий и т. п.) в интересах региона [3, с.50].

Источники и литература

1. Орлов П. // Определение эффективности инвестиций // Финансы Украины – 2006г. – №1 – с.51.
2. Закон Украины «О специальных экономических зонах и специальном режиме инвестиционной деятельности в Донецкой области» // Голос Украины. – №8. – 1999.
3. Василенко В. // Условия повышения эффективности специального режима инвестиционной области // Экономика Украины – 2005г. – №3 – с.47.
4. Паршиков А. // Об эффективности инвестирования территорий приоритетного развития // Экономика Украины – 2004г. – №3 – с.83.

Лаврентьев М.М.

ВПЛИВ БЮДЖЕТНИХ ІНСТРУМЕНТІВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Розглядаючи стратегію економічного розвитку України, необхідно звернути увагу на той факт, що незважаючи на те, що економіка країни характеризується як стабільна і вже в останні роки спостерігається зростання реального ВВП, в країні спостерігається значна диференціація регіонального економічного розвитку. Необхідність впливу держави на зміну цієї ситуації є очевидною.

Одним із вагомих інструментів державного впливу на економічний розвиток регіонів є податково-бюджетні важелі, які дозволяють зменшити диференціацію економічного розвитку регіонів України.

Метою роботи є аналіз впливу бюджетних інструментів на вирівнювання економічного розвитку регіонів України.

Неможливість абсолютної рівності економічного розвитку регіонів можна обґрунтувати відповідними обставинами.

По-перше, немає абсолютно однакових регіонів за потенціалом природних, людських та інших ресурсів. Врахування відмінностей потенціалів регіонів – це об'єктивна вимога при виробленні стратегії економічного розвитку регіонів.

По-друге, соціально-економічна диференціація регіонів певною мірою пов'язана з перевагами інфраструктури (наприклад, транспортного положення), наявністю природних ресурсів, але нівелюється за допомогою системи оцінок відповідних ресурсів. Врахування трудомісткості і дефіцитності ресурсів хоч і вирівнює умови господарювання на відповідній території, але не може й не має забезпечувати повної рівності. Не може тому, що в умовах ринкової економіки лише невелика частина цінового механізму перебуває в межах органів влади. Не повинне тому, що існує небезпека втрати стимулів прискорення економічного розвитку на тих територіях, де воно об'єктивно потребує менших витрат суспільної праці.

Проблемами економічного розвитку регіонів займаються такі відомі українські вчені як Буковинський С.А., Геєць В.М., Лібанова Е.М., Луніна І.О., Полозенко Д.В., Чугунов І.Я. та інші.

Проблема вирівнювання – це проблема розподілу і перерозподілу бюджетних ресурсів як на державному так і на регіональному рівнях. Податково-бюджетні важелі мають дуже суттєвий вплив на економічний розвиток регіонів.

У держави є як важелі прямої дії у вигляді централізованих державних видатків в об'єкти загальнодержавного значення, розвиток державного сектору економіки, так і засоби непрямого регулювання економічного розвитку регіонів за допомогою податкової та грошово-кредитної політики.

Розглядаючи податково-бюджетні важелі, можна стверджувати, що це певна сукупність економічних інструментів, що впливають на розвиток регіонів. Наприклад, система різних видів податків, що практично визначають таку систему перерозподілу доходів підприємств і громадян країни, яку держава вважає (на певному етапі розвитку економіки) оптимальною для формування прибуткової частини бюджету та збереження у підприємств і підприємців ринкових стимулів до роботи та отримання прибутків. Змінюючи рівень непрямих податків, держава впливає на фонд споживання в цілому та на рівень цін. Податки є головним засобом мобілізації фінансових коштів для покриття державних інвестицій, які в свою чергу створюють умови для активізації приватних інвестицій. Але треба зауважити, що практика надання економічно необґрунтованих податкових пільг (створення спеціальних вільних економічних зон, пріоритетних галузей, звільнення від податків галузей народного господарства або окремих підприємств, використання спеціальних режимів оподаткування, надання відстрочок зі сплати податків і обов'язкових платежів до бюджету, списання та реструктуризація податкової заборгованості тощо), на жаль, не сприяла підвищенню активізації інвестиційних процесів та залученню іноземних інвестицій. Більш обґрунтованим є надання податкових пільг молодим галузям, які мають реальні можливості стати конкурентоспроможними і потребують державної підтримки.

З точки зору економічного розвитку депресивних регіонів, важливим бюджетним важелем є бюджетні інвестиції. Зміна ситуації на краще не можлива без великих капіталовкладень (державних та місцевих програм розвитку) у розвиток депресивних регіонів. Враховуючи те, що власної внутрішньої інвестиційної бази для швидкого розвитку не вистачає, необхідно знаходити інші джерела. В цьому напрямі використання видатків бюджету, а саме бюджетних інвестицій є достатньо актуальним.

Перехід до інноваційної моделі розвитку економіки України потребує укріплення інвестиційної складової бюджетних видатків [1]. В останні роки інвестиції в основний капітал за рахунок усіх джерел фінансування зросли з 13,89 % ВВП (23,6 млрд. грн.) у 2000 р. до 21,92 % ВВП (93,1 млрд. грн.) у 2005 р (табл. 1).

Таблиця 1. Інвестиційна складова бюджетних видатків (% від ВВП)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Інвестиції в основний капітал, всього	13,89	15,95	16,46	19,31	17,83	21,92
За рахунок коштів Державного бюджету	0,71	0,87	0,83	1,35	2,30	1,20
За рахунок коштів місцевих бюджетів	0,57	0,65	0,60	0,79	1,03	0,92

Джерело: авторські розрахунки за даними Держкомстат України.

Але, якщо розглядати інвестиції за рахунок бюджетних коштів, то вони є незначними в порівнянні з загальним обсягом інвестицій і складають приблизно 10 %. Найбільшого значення вони досягли за останні 6 років у 2004 році і склали 18,68 % від загальної кількості.

Розглядаючи Державний бюджет України на 2005 р. не можна вважати його зорієнтованим на інвестиційний розвиток. Інвестиції в основний капітал у розмірі 5,1 млрд. грн. (1,2 % ВВП) є недостатнім для забезпечення прискореного розвитку економіки (у розвинених країнах тільки бюджетні витрати на розвиток науки складають від 2 до 2,5% ВВП). До того ж значна частка державних інвестицій (більш ніж 50%) не має прямої залежності з реалізацією інвестиційних проектів, програм. Більшість коштів були направлені на будівництво та реконструкцію адміністративних приміщень, надання субвенцій місцевим бюджетам, придбання житла для військовослужбовців тощо[2]. Ситуація в 2006 році кардинально не змінилась навіть відсоткова частка інвестицій за рахунок коштів Державного бюджету за даними 3 кв. (3,1 млрд. грн.) зменшилась до 0,9 % до ВВП (350, 5 млрд. грн. за 9 міс.).

Стосовно місцевих бюджетів, то їх частка відносно ВВП на протязі 2000–2004 рр. весь час збільшувалась, але в соціальному бюджеті 2005 р., в якому збільшено соціальні видатки, вона зменшилась. Приріст інвестицій в основний капітал за 2005 р. (3915 млн. грн.) складає всього 371 млн. грн. в порівнянні з 2004 р. (3544 млн. грн.), що у 3,9 рази нижче за попередній рік, в якому приріст відносно 2003 р. (2095 млн. грн.) становив 1449 млн. грн. Аналізуючи дані за 3 кв. 2006 р. частка інвестицій в основний капітал за рахунок місцевих бюджетів (2948 млн. грн.) відносно ВВП скоротилась до 0,71 %. Така тенденція останніх 2 років негативно впливає на використання такого важеля як бюджетні інвестиції для економічного розвитку регіонів.

Відомо, що без достатнього інвестування необхідних програм розвитку, особливо у депресивні регіони, швидкого економічного розвитку їх ми не побачимо і відповідно і надалі будемо спостерігати диференціацію економічного розвитку регіонів.

Тому виникає нагальна потреба направляти бюджетні кошти на фінансування інвестиційних програм розвитку найменш розвинутих регіонів, для прискорення виконання середньострокових інвестиційних програм, особливо, якщо в таких програмах виникають проблеми по її вчасному завершенню із-за недостатнього фінансування.

Для розробки дієвої політики капіталовкладень місцевим органам влади потрібно перш за все збалансувати інвестиційні потреби та цілі капіталовкладень з програмами розвитку регіонів.

СУЧАСНІ ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА НА ПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ

В Україні органи місцевого самоврядування намагаються розподілити дуже обмежені ресурси для вирішення широкого кола проблем. Найчастіше кошти виділяються без проведення попереднього аналізу ефективності їх використання, а відсутність узагальненої інформації щодо капітальних витрат ускладнює визначення пріоритетів.

Розглядаючи місцеві бюджети, капітальні видатки спостерігаються як у складі загального фонду бюджету так і у складі бюджету розвитку. До складу загального фонду зазвичай включаються капітальні видатки розпорядників бюджетних коштів, що плануються за рахунок коштів загального фонду в межах асигнувань одного бюджетного року. Перехід до середньострокового та довгострокового планування бюджету за програмно-цільовим методом дозволить розпорядникам бюджетних коштів включати більш масштабні проекти капіталовкладень до видаткової частини загального фонду.

На сучасному етапі єдина методика формування бюджету розвитку відсутня. Однак, об'єкти капіталовкладень, що потребують багаторічних витрат через високу кошторисну вартість та вимагають наявності кількох джерел фінансування, доцільно включати до бюджету розвитку.

Отже, питання планування капітальних вкладень на середньо- або довгострокову перспективу набувають особливої актуальності.

Відновлення обсягів та оптимізація структури державних капітальних вкладень – один з важливих напрямків забезпечення економічного розвитку регіонів. Доцільним є збільшення обсягів державного фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності депресивних регіонів. В Україні на забезпечення таких програм використовують незначні кошти. Взагалі використання бюджетних коштів на фінансування технологічних інновацій є незначним (табл. 2).

Таблиця 2. Джерела фінансування технологічних інновацій, млн. грн.

Фінансування технологічних інновацій:	2000	2001	2002	2003	2004	2005
за рахунок власних коштів	1399,3	1654,0	2141,8	2148,4	3501,5	5045,4
за рахунок державного бюджету	7,7	55,8	45,5	93,0	63,4	28,1
за рахунок іноземних інвесторів	133,1	58,5	264,1	130,0	112,4	157,9
інші джерела	217,0	203,1	562,4	688,4	857,3	520,2
Всього	1971,4	1971,4	3013,8	3059,8	4534,6	5751,6

Джерело: Держкомстат України (<http://www.ukrstat.gov.ua>)

Необхідно посилити контроль за якістю інноваційного продукту (наприклад, НДР), особливо, якщо його створено (розроблено) за державні кошти.

Ще одним важелем у вирівнюванні економічного розвитку регіонів є надходження до бюджету від приватизації.

В плані джерел бюджетних інвестиційних ресурсів важливим є політика використання надходжень до бюджету від приватизації державного майна. Наприклад, недосконалий розподіл надлишку цих коштів над запланованими надходженням, коли виникає питання термінового розподілу одержаних коштів за напрямками, запропонованими урядом. Одержані ресурси використовувались в таких випадках не на створення сприятливих загальноекономічних умов для успішного функціонування виробництва в ринкових умовах (наприклад, на будівництво та створення мережі автомобільних шляхів або залізниць, на створення інших об'єктів виробничої інфраструктури), а на погашення заборгованості з виплати заробітної плати (на збанкрутілих та ліквідованих підприємствах АПК та на державних підприємствах), збільшення пенсій та соціальних виплат, компенсації втрат громадянам від знецінення грошових заощаджень тобто проїдання[2].

Надходження від приватизації необхідно направляти не на проїдання, а використовувати на інновації (інвестиції в інноваційні проекти), та на збільшення обсягів бюджетів розвитку, особливо, якщо кошти повністю бюджету розвитку тих регіонів, де знаходились приватизовані об'єкти, а також направляти більшу їх частину до бюджетів розвитку найменш розвинутих регіонів.

Підводячи підсумки треба сказати, що податково-бюджетні важелі повинні формуватися та обґрунтовуватися, враховуючи особливості етапу розвитку країни, її економічних можливостей, бути узгоджені зі стратегією інноваційного розвитку економіки, а також бути узгоджені між собою та пріоритетами, які прийняті на законодавчому та на урядовому рівнях.

Використовуючи бюджетну інвестиційну політику, при вирішенні проблеми диференціації економічного розвитку регіонів, необхідно враховувати досвід передових країн, але не забувати, що її зовнішнє і внутрішнє середовище є унікальним і шляхи досягнення економічного розвитку повинні бути повністю адаптовані до стану економіки країни. В бюджетній інвестиційній політиці економічного розвитку регіонів повинні бути визначені:

- оптимальні обсяги бюджетного інвестиційного фінансування;
- пріоритетні статті витрат бюджетних коштів;
- чітка процедура розподілу ресурсів;
- учасники бюджетного процесу, а саме зіставлення, прийняття, виконання і контролю за виконанням бюджетних інвестиційних програм;
- методи визначення ефективності діяльності по управлінню державними витратами.

Необхідне:

- запровадження програм розвитку регіонів на середньострокову перспективу з урахуванням пропозицій органів місцевого самоврядування щодо науково обґрунтованих пріоритетних напрямків регіонального розвитку, впровадження механізмів забезпечення інвестицій в інноваційні проекти з боку органів місцевого самоврядування;
- надання державних гарантій (як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях) з метою забезпечення впровадження інноваційних проектів підприємствами та їх об'єднаннями;
- впровадження дійових механізмів реалізації державного замовлення на розробку та впровадження інноваційних проектів.

Джерела та література

1. Луніна І.О. Формування місцевих бюджетів у контексті завдань адміністративно-територіальної реформи. – Економіка України. – № 1. – 2006. – С. 23–31.
2. Державна фінансова політика та прогнозування доходів бюджету України /М.Я. Азаров, Ф.О. Ярошенко, Т.І. Єфименко та ін. – К.: НДФІ. – 2004. – 712 с.

Лагодієнко В.В.

СУЧАСНІ ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА НА ПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ

Постановка проблеми. Україна здавна є землеробською країною, характеризується надзвичайно сприятливими економічними та природними умовами для розвитку сільського господарства і має великий споживчий ринок продуктів харчування. Формування потужного, з розвиненою структурою агропромислового виробництва продовжувалось в Україні століттями. Протягом усієї історії розвитку країни саме агропромислові підприємства займали провідне місце в її господарстві. І навіть у другій половині ХХ століття при великій структурній диверсифікації виробництва агропромисловий комплекс залишався одним з провідних міжгалузевих виробничих комплексів в Україні. Тому вивчення особливостей розвитку агропромислового виробництва в різних економічних умовах є завжди актуальним.

Стан вивчення проблеми. Питанням ефективного функціонування агропромислового виробництва та його регулювання на регіональному рівні присвячені роботи українських вчених: П.П. Борщевського, П.І. Гайдуцького, Б.М. Данилишина, М.І. Долішнього, О.М. Онищенко, І.І. Лукінова, П.Т. Саблука, В.Ф. Семенова, Д.М. Стеценка, В.В. Юричишина та інших. Ці публікації вносять певний вклад у розробку низки проблем стосовно агропромислового виробництва. Проте проблемам розвитку агропромислового виробництва регіону на продовольчому ринку приділено ще недостатньо уваги. На деяких аспектах ми і акцентуємо увагу

Завдання і методика досліджень. Мета досліджень полягає у визначенні аспектів негативного розвитку агропромислового виробництва на продовольчому ринку та розробку пропозицій по їх подоланню. Теоретичною та методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання і системний підхід до вивчення економічних процесів; монографічний; законодавчі, нормативно-правові акти.

Результати досліджень. Темпи зростання сільськогосподарського виробництва є неприйнятно низькими, оскільки визначають:

- по-перше, перетворення сільської місцевості в зону застійної бідності;
- по-друге, критичний ріст залежності країни від імпорту продовольства;
- по-третє, загальний стримуючий вплив сільського господарства на динаміку соціально-економічного розвитку.

Основними факторами, що обумовили інертний розвиток і низьку конкурентноздатність агропромислового виробництва регіонів є:

- погіршення ринкового середовища й різкі коливання ринкової кон'юнктури в агропродовольчій сфері, що приводять до завищених ризиків бізнесу й появи мотиваційного бар'єра. Спостерігаються істотні сезонні коливання цін на основних агропродовольчих ринках;
- низький рівень доступу сільгоспвиробників і всього сільського населення до ринків земельних, фінансових, матеріально-технічних й інформаційних ресурсів, високі транзакційні витрати ринкових угод. До 70–80% у ціні продовольчих товарів для кінцевого споживача становлять витрати інфраструктури й торгівлі, що ще більше знижує рівень рентабельності й інвестиційні можливості сільгоспвиробників;
- незавершеність процесу формування економічно активних суб'єктів аграрного бізнесу. В агропромисловому виробництві тривають зміни організаційно-правових форм господарювання. Процес формування, інтегрованих агропромислових структур, що поєднують виробництво, переробку й реалізацію продукції, сприяє припливу інвестицій у галузь, її технологічному відновленню, знижує ризики невиконання контрактів, але одночасно росте ступінь монополізації ринків, ущемляється економічна самостійність сільськогосподарських товаровиробників, їх земельні й майнові права, що знижує їхню мотивацію;